

TURBULY LILLA

KÉT IRÁNYBÓL EGY UTCA

A zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház 2021/2022-es évadáról

A 2021/2022-es évad Zalaegerszegen is elhalasztott bemutatókról, betegség miatt lemondott előadásokról, beugrásokról, visszaesett bérletszámról, összefoglalva: az újraindulásról és a közben folyamatosan ott kísértő bizonytalanságról szólt. Már az sem egyértelmű, hogy ebben az évadportréban hány bemutatóval kellene számolni. Hivatalosan ugyanis a színház az új évadot 2021 novemberében kezdte meg, azonban már szeptembertől játszottak, két új bemutatót is tartottak, amelyek a járvány miatt az előző évadról csúsztak át ide. Mivel az írás célja a színház jelenlegi állapotának, társulatának feltérképezése, ezeket az előadásokat is figyelembe vettem.

Több előadás, kevesebb néző

Így a szokásos hat nagyszínpadi bemutató helyett ezúttal nyolcat láthatott az a zalai néző, aki valamennyire jegyet vagy bérletet váltott. A bérletesek száma azonban drámaian

lecsökkent, tizenkétezerrel háromezer-nyolcszázra, vagyis alig harmadára esett vissza. Hozzá kell tenni, hogy a színház bérletrendszerben működik, ritkán – csak a legsikeresebb, többnyire zenés előadásokból – játszanak bérleten kívül is. A megcsappant nézőszám az egyes előadásokon is tapasztalható volt, általában úgy háromnegyedig megtöltött nézőtereket láttam.

A repertoárt végignézve két olyan bemutató volt, amelynek a címe nem lehet ismerős a hazai színházi palettáról. Az egyik Fodor László 1935-ös keletkezésű, *Érettségi* című darabja, egy kedves, békebeli vígjáték, amelyben azonban jómagam – a műsorfüzetben írtakkal ellentétben – Molnár Ferenc-i eredményeket nem találtam. Iskolai közegben játszódó történet jellegzetes tanár- és diáktípusokkal, tanár- és diákszerelmekkel. Örök téma hálás, a társulat minden korosztályának játszási lehetőséget kínáló szerepekkel. Talán ezért is választotta a rendező, Farkas Ignác, aki a színház egyik vezető színésze, emellett pedig egyre gyakrabban rendezője is. Az előadást

A kőszívű ember fiai, r.: Böhm György,

A Félőlény, r.: Farkas Ignác. Fotók: Hevesi Sándor Színház, Zalaegerszeg

a felnőttbérletek mellett az általános iskolásoknak és a középiskolásoknak szóló bérletekben is játszották. Annak ellenére, hogy a benne ábrázolt iskolai világ és a darab nyelvezete is meglehetősen távol áll a mai iskolai közegtől, azok az általános iskolások, akikkel láttam, meglepően jól fogadták, valószínűleg a kortalan diák- és tanártípusoknak és az előadás finom humorának köszönhetően.

A másik kevésbé ismert darab egy magyar musical, a *Cigánykerék*, amelyet korábban Szegvári Menyhért vitt színpadra három alkalommal is, Böhm Györgynek pedig ez volt a második rendezése belőle, de rajtuk kívül más még nem állította színpadra. Szakcsi Lakatos Béla és Csermer Géza műve több szempontból is eltér a musicalhagyománytól. Nincs egyetlen, kiemelt történetszála, inkább mozaikszerűen építkezik. A világ, amelyet bemutat, a józsefvárosi Dankó utca közege a hetvenes-nyolcvanas évekből, romák és lecsúszott egzisztenciák hol békés, hol kevésbé békés egymás mellett élése. Ha van is benne némi retró nosztalgia, a környéken járók ma is ráismerhetnek erre a nehéz sorsokkal teli, színes világra, amelyről ma például Erdős Virág versei adnak hírt. A musical vége pedig – a teljes reménytelenség a kiemelkedés, továbblépés illúziója nélkül – szintén fájdalmasan ismerős.

Böhm György jó arányérzékkel, biztos kézzel állította színpadra a darabot, színészvezetésének köszönhetően a társulat egységes, jó benyomást keltett. Máriás Zsolt zenei vezető és karmester irányítása alatt az előadás zenei világa is magas színvonalon tudott megszólalni, a rendezés pedig a zenészeket is beépítette a játékba. A társulat vezető színészei és a nemrégiben odakerült fiatalok egyaránt meg tudtak mutatkozni. Ezzel az évad eleji előadással a színház az utóbbi néhány év talán legjobb formáját mutatta, reményt adva arra, hogy egy jó évaddal zökkenhet vissza a pandémia előtti rendes kerékvágásba. Ezeket a várakozásokat azonban a további bemutatók nem igazolták, a tisztas, üzembiztosan működő közepszer következett.

Tandemben és egy keréken

Mielőtt a többi bemutatóra rátérnék, röviden arról, hogy milyen koordináták között működik a színház az utóbbi egy évtizedben. Besenczi Árpád 2010 óta áll a színház élén. Az azóta eltelt időszak a művészeti profil szempontjából két szakaszra osztható. 2018-ig Sztarenki Pál volt a művészeti vezető. A Besenczi–Sztarenki tandem idején két művészeti felfogás egymás mellett élése jellemezte a munkát. Besenczi Árpád elsősorban vígjátékokat, szórakoztató előadásokat (pl. *Bérgyilkos a barátom*, *A miniszter félrelép*, *Balfácánt vacsorára*, *Család ellen nincs orvosság*) rendezett, amelyeknek többnyire egyik főszerepét is eljátszotta. Sztarenki Pál pedig drámákat, főként a hatalom anatómiáját, a kisember és a hatalom viszonyát középpontba helyező darabokat állított színpadra. Ilyen volt a *Közellenség* és a *Caligula helytartója*. (Előbbi a legjobb előadás díját hozta el a Vidéki Színházak Fesztiváljáról, a másodikért Balog Tamás kapott ugyanott színészi díjat.) Ebben az időszakban rendezett Zalaegerszegen Alföldi Róbert (akit később nemhogy rendezni nem hívhattak, de talkshowvendég sem lehetett a városban¹), Vidozszy György, Gergye Krisztián, Verebes István, többször visszatért Csiszár Imre, de jöttek fiatalok is, például Bereczki Csilla vagy Bethlenfalvy Ádám. Utóbbiak ifjúsági előadásokat rendeztek, amelyekre különösen nagy figyelem esett. Ekkor kezdett bele a színház a tanteremszínházi programba, amely Madák Zsuzsanna vezetésével országosan is elismert műhellyé vált. Szakmai díjakkal is elismert előadásaikkal járták a megye és a szomszédos megyék iskoláit. A színházban kortárs magyar drámák is színre kerültek, például Krusovszky Dénestől *Az üveganya* vagy

¹ Az ügyről részletesen lásd: TURBULY Lilla, „»Meddig lesz hely, hol fölolvasható?« Alföldi Róbert Zalaszentgróton”, szinhaz.net, <http://szinhaz.net/2018/03/27/turbuly-lilla-meddig-lesz-hely-hol-fololvashato/>.

Szálanger Balázs *Köztársasága*. Két évre visszatért a városba a valamikor innen (illetve Egervárról) indult Nyílt Fórum is. Ekkoriban mintha két színház működött volna a színházon belül: egy progresszív, a kortárs irányzatokra odafigyelő, és egy, a sokat hangoztatott népszínházi vonalon haladó, elsősorban szórakoztató és zenés darabokat preferáló másik.

Voltak helyben és országosan is nyilvánosságot kapott konfliktusok a műsorpolitikából,² nevezetesen a *Közellenség* és a *Kövek* című előadások miatt tettek feljelentést helyi civil szervezetek és szülők a polgármesternél, többnyire a szerintük trágár nyelvhasználatot kifogásolva. Néha a helyi politika is megpróbált beleszólni a darabválasztásba: közgyűlési határozatban írták elő évi egy operett bemutatását. A színház sokáig jól egyensúlyozott a kétféle művészeti koncepció között, és párbeszéddel, vitafórummal igyekezett megoldani a konfliktusokat.³

Megzenésített történelem

Egy idő után azonban az igazgató, illetve a művészeti vezető által képviselt, egymástól jelentősen eltérő irányok már nem tudtak egymás mellett létezni, a konfliktusoknak pedig az lett a vége, hogy Sztarenki Pál 2018-ban távozott a színházból. Azóta a színházban nincs művészeti vezető. (A színház honlapján szereplő szervezeti ábrán továbbra is szerepel ilyen státusz. Egy sajtóhír szerint létezik egy művészeti tanács, amelynek tagjairól a társulat titkos szavazással döntött, az azonban, hogy kik ennek a tanácsnak a tagjai, és milyen munkát végeznek, már nem szerepel a színház honlapján.⁴) Nincs főrendező, sőt, a társulatnak egyetlen rendező végzettségű tagja sincs. Besenczi Árpád mellett Farkas Ignác és Mihály Péter színművészek rendeznek, illetve vendégrendezőket hívnak, leggyakrabban Moravetz Leventét és Böhm Györgyöt, de Funtek Frigyes is kétszer rendezett már a színházban. Moravetz Levente évente visszatérő vendég, idén már ötödször dolgozott a teátrumban, és a következő évadra is meghívták, akkor is egy történelmi témát, a doni áttörésről szóló *Volt egy seregünk*et fogja színpadra állítani, az évadterv szerint oratorikus formában.

A korábbi művészeti vezető távozása óta eltelt négy év (a Covid miatti töredékessége mellett is) egyértelmű irányt mutat: ez pedig a szórakoztató előadások mellett a történelmünket idealizált és általában zenés formában feldolgozó előadások előnyben részesítése.

Ebben az évadban ezek közé tartozik Moravetz Levente rendezése, *A fejedelem*. Moravetz 2019-ben már megrendezte a színházban a *Zrínyi 1566* című rockmusicalt is. Mindkét darabot maga írta (zene: Balásy Szabolcs, Horváth Krisztián és Papp Zoltán), és a Moravetz Produkció logója alatt játsszák a bennük ábrázolt történelmi eseményekhez kötődő helyszíneken (Szigetvár, Sárospatak), járják velük az országot és a határon túli magyar területeket is. Ezek többnyire szabadtéri előadások. A Zalaegerszegen színpadra állított kőszínházi változatokba a társulat színészei mellé a rendező hozta magával Sasvári Sándort, aki az eredeti előadásokban főszerepeket játszik. (*A fejedelem* címszerepét Bot Gábor, az egerszegi társulat tagja játszotta, Sasvári Sándort Bercsényiként láthattuk.) De

2 https://7ora7.hu/2015/10/27/a_feljelentesekre_forummal_valaszol_a_zalaegerszegi_hevesi_sandor_szinhaz

3 https://www.hevesisandorszinhas.hu/hirek/1142/botrany_helyett_parbeszed

4 <https://www.zaol.hu/helyi-kultura/2018/09/evadnyito-tarsulati-ulest-tartottak-a-hevesi-sandor-szinhazban>

nem az egerszegi volt az első kőszínházi változat, *A fejedelmet* játszották az egri színházban is, azonos díszletben (Bényei Miklós) és jelmezekkel (Molnár Gabriella). Nyilván anyagi okai is vannak a már több helyen bejáratott produkciók befogadásának. Ami azonban a művészi arculatot illeti, ezek a más szereposztásban, de lényegében ugyanazzal a rendezői koncepcióval és látványvilággal színpadra állított előadások csak korlátozott mértékben tekinthetők új, saját produkcióknak.

Közös ezekben az előadásokban, hogy nem elemzést vagy kritikus kérdésvetést, hanem olyan történelmi képeskönyvet kínálnak a nézőnek, amely elsősorban az érzelmeire hat, és alkalmat ad arra, hogy magyarságát megélje, esetleg azt közössége számára is demonstrálja. *A fejedelem* végén például az „Amíg él e nép a Kárpátok között” című dalt hallgatva ülve maradni egy viszonylag kisvárosi premieren, ahol ott ül az országgyűlési képviselő, a polgármester és még sokan a város vezető személyiségei közül – manapság ez felér egy, a politikai irányultságot leleplező coming outtal. Különben is a zene mozgatja az előadást: az egymást követő jelenetek rendre a „bejönnek a szereplők, énekelnek egyet, majd kimennek” koreográfiára épülnek.

A fejedelem az általános iskolás és a középiskolás bérletbe is bekerült. A korábbi évek néhány megosztó kortárs ifjúsági előadása után ez abszolút biztonságos terep a színháznak, hiszen a fiatalok kapnak egy színes, zenés, történelmi képeskönyvet, a tanárok pedig kipipálhatják a Rákóczi-szabadságharc szemléltetését.

Hasonló, ám némileg jobb a helyzet *A kőszívű ember fia* zenés változatával, amelyet Böhm György rendezett. (Zenéjét a Tolcsvay testvérek jegyzik.) Bár rendezése szintén hajlik a nemzeti romantika felé, nagyobb hangsúlyt helyez az emberi viszonylatokra, a tablóképek helyett árnyaltabb konfliktusok, jellemábrázolások jelennek meg. Különösen igaz ez a Pap Lujza által megformált özvegy Baradlaynéra. Összességében az előadás korrekten abszolválja a feladatot, ám meg sem közelíti a rendező évadkezdő munkája, a *Cigánykerék* sodrását, az egész társulatot egységbe szervező erejét.

Szintén történelmi témájú darabot rendezett, de már nem zenés formában a színházba a 2019-ben bemutatott *Augusztus Oklahomában* után visszatérő Funtek Frigyes. Abból egy kifejezetten jó előadás született inspiráló színészi lehetőségekkel, amelyekkel a társulat – az egyéni és az összjátékot tekintve is – élni tudott. Most *A király beszédét* állította színpadra Funtek. A történelmi háttér ellenére ez a darab alapvetően személyiségekről, ezek kölcsönös egymásra hatásáról, egymáshoz csiszolásáról szól. Ezúttal is színészközpontú rendezést láthattunk, amelyben Urháy Gábor László a király és Kiss Ernő a beszédtanár szerepében egyaránt kimunkált, magabiztos alakítást nyújtott.

Szórakoztató előadásokból kettő jutott erre az évadra. *A feleség negyvennél kezdődik* címűt, akárcsak a korábbi évek Ray Cooney-bemutatóit (*Kölcsönlakás*, *Család ellen nincs orvosság*) Besenczi Árpád rendezte. Az *Egy bolond százat csinál* című zenés bohózatot pedig Lendvai Zoltán. Ezeket az előadásokat sajnos nem láttam. Nem műfajuk, pusztán időbeli egyeztetési gondok miatt maradtak ki. A korábbi évadok Besenczi-rendezései a műfajban szerzett nagy gyakorlatot, működőképes előadásokat mutattak.

Stúdióelőadás nem volt a 2021/22-es évadban. A színház valamikori stúdiószínpadán ugyanis jelenleg a Griff Bábszínház működik, így a próbatermet leszámítva, ahol időnként tartanak előadásokat, nincs olyan tér, amely alkalmas lenne

ilyen, kisebb léptékű előadások megtartására. Ezen a helyzeten próbáltak átmenetileg úgy segíteni, hogy béreltek egy lakást, ahol lakásszínházi előadásokat tartottak, de néhány év után a tulajdonosok a lakást eladták, a lebontott, valamikori családi ház helyére társasház épült, így ez a kezdeményezés elhalt. A színház idénre tervezett felújítása, átépítése pedig a költségvetési megszorítások miatt egyelőre húzódik.

Ifjúsági szakasz

Ahogy arról korábban már szó esett, az általános és a középiskolásoknak szóló bérletekbe bekerültek a történelmi zenés játékok, mellettük pedig az *Érettségi* című előadás. A középiskolások bérletében szerepel még az *Egy bolond százat csinál* és *A király beszéde* is. Ez utóbbiak nem nekik készültek, de még talán elfogadható, hogy a színház ezzel a megoldással él. Az viszont már kevésbé érthető, hogy *A feleség negyvennél kezdődik* hogy kerülhetett be a középiskolás bérletbe.

Bár az előző évadra tervezték, de csak szeptemberben tudták bemutatni a valóban az iskolás korosztálynak készült *Féllőlényt* Farkas Ignác rendezésében. Békés Pál darabja persze a felnőtt nézőnek legalább annyira izgalmas és aktuális, mint a fiatalabbaknak. A belőle készült előadás is más hangsúlyokkal, de egyaránt tud szólni mindkét korosztályhoz: a gyerekekhez a félelmek legyőzéséről szóló meseként, a felnőttekhez az értelmiségi életforma és a természet folyamatos visszaszorulásáról beszélő történetként.

A Covid alatt mindenhol szüneteltek a tanteremszínházi előadások, de Zalaegerszegen az a kérdés, hogy lesz-e még valaha olyan jól működő tantermi színházi programjuk, mint amelyet Madák Zsuzsanna vezetésével 2010 és 2018 között felépítettek. A dramaturg-rendező azóta már Debrecenben dolgozik a Csokonai Ifjúsági Programban, és a társulattól is több olyan színész elszereződött, illetve színművészeti egyetemre került, aki korábban ezeknek az előadásoknak állandó szereplője volt. A Tantermi Deszka programot Mihály Péter színész, rendező vette át, aki korábban Madák Zsuzsannával dolgozott, rá vár a feladat, hogy egyéb munkái mellett újjáépítse ezt a műhelyt. Ezt a munkát közvetlenül a pandémia előtt, a 2020-ban bemutatott *Csonkatreccel* meg is kezdte. Ebben az évadban pedig D. Varga Ádám állított össze egy kortárs versekből és dalokból álló előadást *Közel a jóhoz* címmel, amelyet szintén osztálytermekbe szánunk.

A jövő évi programban nem szerepel tanteremszínházi bemutató. A Lázár Ervin Program keretében viszont előadják majd Mikó Csaba *Herkules* című ifjúsági darabját, szintén Mihály Péter rendezésében. Ő egyébként már bizonyított ebben a műfajban, korábban *A Pál utcai fiúkból* (nem a zenés változatból) kiváló előadást rendezett, és két emlékezetes, felnőtteknek szóló bemutató (*Vaknyugat*, *Liliom*) is fűződik a nevéhez.

Társulat

A társulatépítés szempontjából is meghatározó adottság, hogy Zalaegerszeg távol esik Budapeستől. Az itteni színészek nem nagyon tudnak máshol vendégszerepelni, kimaradnak a castingokból, szinkronlehetőségekből. Az idősebb és a középgeneráció már letelepedett, családot alapított a városban, sok szállal kötődik oda, nehezen mozdul. A fiatalokat viszont ke-

vésbé tudja megtartani Zalaegerszeg, ők túl csendesnek, periférikusnak találják ezt a vidéket. Az elmúlt években közülük többen is elmentek (Kátai Kinga, Barsi Márton, Kovács Olga, Lőrincz Nikol). Az utóbbi két-három évben viszont hat pályakezdő színész is ideszereződött Kaposvárról: Helveci Ersan David, Ticz András, D. Varga Ádám, Dura Veronika, Kovács Martin, Támadi Anita. Ticz András több előadásban is figyelemre méltó teljesítményt nyújtott, a *Cigánykerékben* például egy homoszexuális fiú szerepéből a sztereotípiákat messze elkerülve formált emlékezetes karaktert, Dura Veronika bemutatkozása pedig *A köszív ember fia* Alphonsine-jaként sikerült jól. Egy másik útra jó példa Magyar Cecíliaé, aki csoportos szereplőből évről évre lépett előre, majd elvégezte az SZFE drámainstruktor-színjátékos szakát, és ma már érett színésznőként, kimunkált, pontos alakításokkal gazdagítja a társulatot.

Az idősebb korosztály meghatározó színészei Farkas Ignác és Ecsedi Erzsébet, akikre, ha szerencsésebb helyzetű színházban játszanak, biztosan több figyelem jutna. Ecsedi Erzsébetre 2013-ban a POSZT-on a *Színésznőkben* nyújtott teljesítménye után csodálkozott rá a szakma, a színész zsűritől díjat kapott, illetve valószínűleg ennek köszönhetette az Aase-díjat is. Azonban továbbra sem ismerik el formátumához méltóan, és a színházában is többnyire kis szerepeket kap, amelyeket mindig önzomonosan és formátumosan old meg. Szerencsére a lánya, Ecsedi Csenge Berta rendezett neki egy *Mintapinty*t (Kovács Dominik és Kovács Viktor darabja), időnként játszik a Soltis Lajos Színházban, és nemrégiben feltűnt a szombathelyi *Candide*-ban is. A társulat másik, országosan méltatlanul kevésbé ismert, kiemelkedő színésznője Pap Lujza. Művészi alázat, pontosság, mértéktartás, de legfőképpen egy különleges színészegyéniség nyilvánul meg minden szerepében. A kevésbé sikerült előadásokból is kiragyo g a tehetsége. A jövő évadban eljátszhatja *A vágy villamosa* főszerepét a színházban először dolgozó Kiss Csaba rendezésében.

A zenés darabokhoz jól éneklő színészek is kellenek. E ténre a Debrei Zsuzsanna–Bot Gábor házaspárra lehet építeni.

A társulatról összességében az mondható, hogy egy formátumos rendezésben képes jó összképet mutatni, a közepeszerű vagy legfeljebb korrektnek mondható előadásokban viszont már szóródnak a teljesítmények. Ebben az évadban pedig kevés, ha szigorúan veszem, egy formátumos előadást láttam, a *Cigánykeréket*.

A zalaegerszegi színháznak jutott legendás korszak: Ruszt Józsefé. Volt egy megbízható színvonalon működő korszaka Halasi Imrével, aztán egy progresszív, jó előadásokat is létrehozó időszaka Bagó Bertalan és Bereményi Géza alatt. Amikor a Besenczi–Sztarenki páros vette át a színház vezetését, a szakmában mély bizalmatlanság fogadta kinevezésüket. Ehhez képest 2018-ig születtek jó előadások, kialakult az országosan is kiemelkedő színházi nevelési program. Most a vidéki színházak egy része által preferált, népszínházasként nevezett vonal vált meghatározóvá, kiszorultak a kérdésfelvető, netán konfrontatív, a nézőt komolyabb szellemi erőfeszítésre, a márról való gondolkodásra készítő előadások. Néhány kivétellel maradt a szórakoztatás és a történelmünk dicső vagy tragikus lapjaira való visszaemlékezés. Mintha Egerszegen megrekedtek volna egy kicsit az időben. Lehet hivatkozni a közönség igényeire, de látjuk, hogy más vidéki városokban, például Tatabányán, Miskolcon vagy Szombathelyen a közönség mennyire jól fogadja a jelen idejű, a nézőt önmagával is bátran szembesítő színházat.